

Nr 221

Av fru **Ekendahl m. fl.**, om ökat statligt stöd till kommunerna för drift av dag- och fritidshem, m. m.

(Lika lydande med motion nr 252 i Första kammaren)

I bilaga 7 till årets statsverksproposition påpekar föredragande statsråd nödvändigheten att vidtaga särskilda åtgärder för att stimulera kommunerna till utbyggnad av dag- och fritidshem i väsentligt snabbare takt än den hittillsvarande. Statsrådet konstaterar att de utbyggnadsplaner som enligt familjeberedningens undersökning år 1962 förelåg i kommunerna inte var tillräckliga för att mäta kommande behov av platser på dag- och fritidshem. Enligt uppgifter som meddelats från socialstyrelsen är det faktiska tillskottet av dag- och fritidshemsplatser under år 1963 betydligt lägre än vad som redovisades i familjeberedningens undersökning. Under åren 1963—1964 har tillkommit ca 1 500 platser mot de beräknade 2 200. Vid 1964 års utgång skulle således antalet daghemsplatser uppgå till ca 12 300 och fritidshemsplatserna till ca 2 500.

Den långsamma utbyggnadstakten kan till en del bero på eftersläpning i kommunernas planering. Vi finner det vara av stort värde om centrala samarbetsgruppen för planering och utbyggnad av dag- och fritidshem — i enlighet med vad statsrådet har anfört i statsverkspropositionen — intensifierar sina ansträngningar för att i samverkan med kommunerna uppnå en snabbare utbyggnadstakt och en betydande ökning av utbyggnaden på detta område. En betydelsefull utbyggnad av planerings- och aktiviseringsresurserna har centrala samarbetsgruppen skapat genom initiativet att bilda länsgrupper för dag- och fritidshem.

Enligt vår uppfattning är dock dessa åtgärder inte tillräckliga, om en väsentligt ökad utbyggnad av dag- och fritidshemmen skall komma till stånd. Nyss antydde att en viss eftersläpning i planeringen var en av orsakerna till den långsamma utbyggnadstakten. En annan orsak kan vara att kommunerna uppsköt sina beslut om utbyggnad tills riksdagen hade beslutat om ökat statsbidrag. Den avgörande orsaken torde dock vara kommunernas tvekan inför driftkostnadernas storlek.

I den av familjeberedningen år 1962 företagna undersökningen om de återhållande faktorerna för daghemsutbyggnaden angav de flesta kommunerna med otillräckligt platsantal driftkostnaderna som en av de främsta återhållande faktorerna för en utbyggnad. Särskilt de stora städerna Stock-

holm, Göteborg och Malmö betonade driftkostnadernas betydelse. Dessa kommuner hade vid undersökningstillfället 62 procent av det totala platsantalet och 75 procent av antalet registrerade sökande till daghem. Därtill kan tilläggas att i vissa av dessa städers förortskommuner finns det inga daghem alls, och någon daghemsko kan därför inte registreras trots att familjerna där till stor del utgörs av unga människor med barn i förskoleåldrarna.

Samma förhållande gäller beträffande fritidshemmen. Familjeberedningens undersökning visade också att de flesta kommunerna ansåg att en höjning av driftbidragen skulle vara den bästa stimulansen för en utbyggnad av dag- och fritidshemmen.

Den avgörande insatsen för att stimulera kommunerna att bygga ut dag- och fritidshemsverksamheten i önskad omfattning synes därför vara att öka statsbidraget till driftkostnaderna. Detta kan göras på olika sätt. En betydande höjning av det statliga stödet skulle uppnås om driftkostnadsbidraget till dag- och fritidshem jämfördes med det som utgår till skolväsendet i kommunerna. En framkomlig väg synes vara att staten helt eller nästan helt bestrider personalens lönekostnader. Därigenom skulle en väsentlig utgiftspost avlyftas kommunerna samtidigt som det statliga stödets utformning och storlek skulle mer jämföras med det som utgår till skolväsendet. Staten har nyligen övertagit utbildningen av lärarpersonalen till hela barnstugeverksamheten och därmed angett att hela denna verksamhet får anses som en uppgift för hela samhället och av sådan art att den inte kan bedömas som enbart en kommunal uppgift.

Detta får inte innebära att preciserade kompetensvillkor för personalen vid dag- och fritidshem skulle införas på nytt. Kravet på fullgod arbetskraft vid dessa institutioner torde nu allmänt respekteras av kommunerna, och detta kommer även att krävas från alla förvärvsarbetande föräldrar med barn i förskoleåldern.

Syftet med riksdagens beslut 1963 om ökat statsbidrag till dag- och fritidshemmen var att med hänsyn till utvecklingen på arbetsmarknaden stimulera kommunerna till utbyggnad av verksamheten så att man fram till 1970 skulle ha fördubblat antalet dag- och fritidshemsplatser. Utbyggnadstakten de senaste åren visar som nyss redovisats att man får mycket svårt att uppnå detta mål till 1970. Därtill kommer att intresset för dag- och fritidshemmen som vårdform markant har ökat under de senaste två åren, vilket ingalunda får underskattas vid bedömning av platsbehovet. Vi har ungefär 200 000 förvärvsarbetande mödrar med barn under 7 år, och intresset från övriga mödrars sida att förvärvsarbeta ökas med hänsyn till dels den allt bättre grund- och yrkesutbildningen som samhället ger, dels den allt starkare urbaniseringsprocessen. Den stora efterfrågan på daghemsplatser i Stockholm, Malmö och Göteborg visar att man, trots en aktningssvärd utbyggnad framför allt i de två förstnämnda städerna, ändå får en

allt större efterfrågan på platser. Bristen på dag- och fritidshemsplatser är framför allt koncentrerad till nya bostadsområden, och därför har s. k. inflyttningskommuner ett mycket stort utbyggnadsbehov. Det gäller i alldeles särskilt hög grad de kommuner som bildar förorter till våra större städer, men även övriga kommuner i starkt expanderande områden. I många av dessa kommuner saknas helt såväl dag- som fritidshem, varför efterfrågan är svårare att mäta då föräldrarna inte vet vart de skall vända sig för att få barntillsynsfrågan löst eller bedömer det som utsiktslöst att kontakta myndigheterna.

Familjeberedningens undersökning från 1962 visade bland annat att endast 3 procent av barnen till de gifta och 20 procent av barnen till de förvärvsarbetande icke gifta kvinnorna kunde beredas plats på daghem, trots att kalkylen upptagit en överskrivning av drygt 10 procent i förhållande till det godkända platsantalet. Om även familjedaghemsvärksamheten inräknas, blir motsvarande siffror 4—5 procent för de giftas barn och 30 procent för de icke giftas. Av samtliga förvärvsarbetande mödrars barn under 7 år kan endast omkring 7 procent beredas barntillsyn i form av dag- och fritidshemsplats. Även om beräkningarna bygger på arbetskraftsundersökningarna med deras rymliga definition av förvärvsarbete, torde resultatet av undersökningen ändå visa barntillsynsbehovets storlek. Man kan därför på goda grunder redan nu antaga att målsättningen att fördubbla antalet daghemsplatser, d. v. s. från 10 000 till 20 000 platser, fram till 1970 är klart otillräcklig.

Arbetsmarknadens behov av arbetskraft synes enbart öka, och denna tendens kommer ytterligare att förstärkas vid en arbetstidsförkortning som med ganska stor säkerhet kommer att innebära 40-timmarsvecka redan under detta decennium. Troligtvis får vi i framtiden också räkna med minskade möjligheter att importera utländsk arbetskraft. Arbetsgivarnas ökade insikter om nödvändigheten att på ett rationellt sätt även utnyttja den kvinnliga arbetskraften torde i än högre grad göra förvärvsarbetet attraktivt för kvinnorna. En ny mera demokratisk familjetyp håller på att växa fram, där båda makarna finner det självklart att de skall vara yrkesverksamma, och flickorna kommer att planera sitt yrkesval därefter och inte som tidigare med husmors- och hustrurollen som den viktigaste.

Enbart de här anförda faktorerna innebär att man snarare bör räkna med en utbyggnad till närmare 30 000 daghemsplatser i början av 1970-talet än det nu uppställda kravet på 20 000 platser.

Jämsides med en utbyggnad av dag- och fritidshemmen och ett ökat allmänt stöd till den samhällseliga barntillsynen bör också en planmässig forskning på detta område bedrivas. Kvinnornas utträde på arbetsmarknaden, framför allt under de senaste åren, har på ett markant sätt påverkat familjens hela inre struktur. En förändring av denna storlek kommer snart att beröra praktiskt taget varje familj. Inget barn kan bli opåverkat av denna

förändring. Våra nuvarande resurser för utvecklingspsykologisk forskning för barn under 7 år är ytterst små även vid jämförelse med övriga forskningsområden. Den forskning som nu bedrivs är koncentrerad till ett barnpsykologiskt laboratorium i Stockholm. Statsbidraget till verksamheten är i förhållande till dess betydelse för samhället obetydligt. Lokalerna är otidsenliga och små. Med tanke på den förändring samhället genomgår och hur intensivt den berör barnen i förskoleåldrarna måste en ökad forskning på detta område komma till stånd.

Det forskningsfält som öppnar sig är stort. Vi saknar egentligen kunskaper om vad som karakteriserar svenska barn i förskoleåldern. Vårt vetenskapliga material grundar sig i stort på informationer från utländska undersökningar framför allt från USA. Detta kan inte vara tillfredsställande, hur vetenskapligt värdefulla de utländska undersökningarna än är, eftersom miljön i fall som dessa spelar stor roll. Ökad forskning på detta område är värdefull för såväl daghemmens personal som föräldrarna. Forskningen borde vidare kunna inrikta sig på daghemmets hela funktion, lokalernas utformning, inredning, belysning etc. Barnets och personalens anpassning till daghemsmiljö och barnets inlärningsförmåga är andra områden där vår kunskap behöver vidgas. En upprustning av forskningen kommer också utbildningen till godo i form av bättre underlag för undervisningen.

Sammanfattningsvis vill vi framhålla, att såväl ett ökat statsbidrag till kommunerna för dag- och fritidsverksamheten som en förstärkning och utbyggnad av den utvecklingspsykologiska forskningen är av betydelse för hela samhället.

Inom skolans ram har man sedan lång tid tillbaka insett värdet av en växelverkan mellan skola och psykologisk-pedagogisk forskning för att nå goda utbildningsresultat. Helt naturligt finner vi att motsvarande samspel även bör gälla för dag- och fritidshem liksom övriga förskoleinstitutioner och den utvecklingspsykologiska forskningen. Men för att detta skall bli en realitet fordras en väsentlig utökning av forskningssidan.

Beträffande det ökade statliga stödet till dag- och fritidshemmen vill vi i likhet med vad arbetsmarknadsstyrelsen anförde redan 1963 i remissvaret på familjeberedningens »PM om barnstugor» (Prop. 1963: 62 ang. stödet till barnstugor m. m.) instämma i att statsbidragets storlek inte är tillräckligt för att nå åsyftat resultat. Samtidigt vill vi hänvisa till statsutskottets utlåtande 1963: 88 över nyss nämnda proposition där man bland annat framhöll: »Enligt utskottets mening är det angeläget, att stimulans-effekten av det statliga stödet till daghem och fritidshem kan upprätthållas.»

Ett ökat statligt stöd till dag- och fritidshemsverksamheten ligger också i linje med vad flera remissinstanser framhöll om stödet till barnfamiljerna i samband med remissvaren på allmänna skatteberedningens förslag »Nytt skattesystem» (SOU 1964: 25) och familjeberedningens promemoria »Ökat stöd till barnfamiljer» (SOU 1964: 36). LO, som bland annat hörde till dessa

remissinstanser, framhöll att i nuvarande situation skulle samhällets stödåtgärder vara av större värde om de fick en mer direkt och ändamålsbestämd utformning. Härmed avsågs bland annat ett förstärkt statligt stöd till dag- och fritidshemsverksamheten.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen i en skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller att Kungl. Maj:t låter undersöka omfattning och former för ökat statligt stöd till utvecklingspsykologisk forskning för barn i förskoleåldern,

att Kungl. Maj:t skyndsamt låter utreda möjligheterna att öka det statliga stödet till kommunerna för driftkostnader för dag- och fritidshemsverksamheten i syfte att stimulera kommunerna till fortsatt snabbutbyggnad av berörda institutioner, samt

att målsättningen därvid bör vara att det statliga stödet i storlek jämföras med det som utgår till skolväsendet i kommunerna och att därvid staten helt eller nästan helt bestrider personalens lönekostnader.

Stockholm den 26 januari 1965

Sigrid Ekendahl

Hans Hagnell

Anna-Greta Skantz

Valter Kristenson

Rosa Andersson

Svante Lundkvist

Nr 222

Av fru **Ekendahl** och herr **Hagnell**, om inrättande av ett institut för arbetshygien och arbetsfysiologi, m. m.

(Lika lydande med motion nr 176 i Första kammaren)

Stockholm den 26 januari 1965

Sigrid Ekendahl

Hans Hagnell